

sikos žemėlapių (nors iš viso jų būta 200: 1941–1944 metais šiuos žemėlapius nubraižė V. Rūķē, J. Zaubē ir E. Šmitē).

45-osios Arturo Ozolo konferencijos pranešimų tezės išleistos atskira knygele<sup>2</sup>. Kitais metais šią konferenciją ketina organizuoti Latvijos universiteto Filologijos ir meno fakulteto Latvių kalbos ir bendrosios kalbotyros katedra.

Eglė ŽILINSKAITĖ  
[egle.zilinskaite@ff.vu.lt]

#### **TARPTAUTINĖ KONFERENCIJA BALŲ KALBOS IR ŠIAURĖS ŠALYS**

2009 m. birželio 19–20 d. Norvegijoje, Oslo universitete, vyko tarptautinė konferencija „Baltų kalbos ir Šiaurės šalys“ (*The Baltic languages and the Nordic countries*), skirta profesoriams Christianui Stangui ir Terjei Mathiassenui atminti. Konferencija pratęsė konferencijų ciklą „Baltų dienos ir baltosios naktys“, pradėtą 2008 m. Sankt Peterburge. Tikslas – suburti baltistus iš Lietuvos, Latvijos ir Šiaurės šalių, pristatyti dabartinius baltistikos tyrimus. Konferencijoje gvildentos Šiaurės Europos arealo kalbų kon-

<sup>2</sup> 45. *Artura Ozola dienas konference: baltu valodas diahroniskā un areālā aspektā. Veltījums Jurim Plāķim (1869–1942) 140. gadadienā. Referātu anotācijas un kop-savilkumi, Rīga, 2009. gada 20.–21. marts, Rīga: Latvijas universitātes Baltu valodniecības katedra, 2009.*

taktų temas ir problemos, atskleistos kai kurios struktūrinės, leksinės, semantinės Šiaurės Europos kalbų grupės paralelės. Sulaukta baltistų iš Lietuvos, Latvijos, Lenkijos, Rusijos, Suomijos, Švedijos, iš viso anglų ir vokiečių kalbomis perskaityta 19 pranešimų. Konferencijos organizaciniam komitetui pirmininkavo Sturla Berg-Olsenas (Oslo universitetas), jam talkino Aleksejus Andronovas (Sankt Peterburgo valstybinis universitetas), Laimutė Baluodė (Helsinkio universitetas, Latvijos universitetas), Pēteris Vanagas (Stokholmo universitetas, Latvijos universitetas). Konferenciją organizuoti padėjo Lietuvių kalbos institutas, o ją parėmė Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija.

Įžangos žodį tarė ir konferencijos dalyvius pasveikino Oslo universiteto Lingvistikos ir skandinavistikos katedros vedėjas Lassė Mortenas Johanne senas bei Lietuvos ambasadorius Norvegijoje Alfonsas Eidintas. Pirmąjį konferencijos pranešimą skaitė Lietuvių kalbos instituto direktorė Jolanta Zabarskaitė (Vilnius), kuri pristatė instituto veiklą, akcentavo bendradarbiavimą su baltistikos centrais už Lietuvos ribų ir atvėrė bendro darbo ateities perspektyvas. Profesorė Evalda Jakaitienė (Vilnius) kalbėjo apie lietuvių kalbos mokymą ir lietuvių kalbos tyrimus, jų reikšmę Šiaurės Europos universitetuose. S. Berg-Olsenas (Oslas) nagrinėjo klausiamųjų dalelyčių, vartojamų patikrinamųjų („*taip* arba *ne*“) klausiamųjų sakinių (ang. *polar questions*) pradžioje, problemą baltų ir skandinavų kalbose. Remdamasis

tuo, kad pradžios klausiamosios dalelytės Europos kalbose nėra paplitusios, tačiau gana gausiai randamos Baltijos jūros arealo kalbose, autorius kėlė hipotezę, kad šių dalelyčių vartojimas kalbamojo tipo klausiamuosiuose sakiniuose esti arealinis Baltijos jūros regiono bruožas. Priešingai nei baltų, skandinavų kalbose „*taip* arba *ne*“ klausimuose nevartojamos klausiamosios dalelytės – į klausiamųjų sakinių pradžią iškeliamas veiksmožodis. Vis dėlto pradžios klausiamųjų dalelyčių randama kai kuriose švedų ir norvegų kalbų tarmėse, todėl pranešimo autorius iškėlė prielaidą, kad tai bent iš dalies galėtų būti kalbų kontaktų padarinys.

Po įžanginių pranešimų vyko specialus konferencijos posėdis, skirtas prūsų kalbai ir prūsistikai: Johnas Ole Askedalis (Oslos), kaip knygos redaktorius, pristatė greitai pasirodysiančią Terjės Mathiasseno knygą *Prūsų kalba* (2009), o Grasilda Blažienė (Vilnius) kalbėjo apie dabartinę prūsistikos padėtį ir ateities uždavinius.

Kai kurie pranešimai buvo skirti fonetikos ir akcentologijos klausimams: A. Andronovas (Sankt Peterburgas) pranešime „Asimiliacinė palatalizacija kaip arealinis bruožas latgalių, lietuvių, rusų ir baltarusių kalbose“ pristatė savo ir bendraautorių Lidijos Leikumos (Ryga) bei Mikitos Suprunčuko (Minskas) tyrimą. Pranešimo autorius aptarė arealinius minkštųjų ir kietųjų priebalsių asimiliacijos nenuoseklumus priebalsių samplaikose, kėlė klausimą dėl nežymiai palatalizuotų priebalsių fonologinio statuso, jų teorinio aprašo ir

palatalizacijos ploto. Anna Daugavietė (Sankt Peterburgas) kalbėjo apie kirčiuotų skiemenų ilginimą latvių ir lietuvių kalbose arealiniu aspektu: faktą, kad latvių žemaičių tarmėse (ir latvių aukštaičių sėliškojoje patarmėje) kirčiuotas skienuo prieš ilgą nekirčiuotą skiemenį išlieka trumpas, pranešėja aiškino kaip finų kalbų įtakos rezultata. Bonifacas Stundžia (Vilnius) aptarė vėliausius lietuvių kalbos kirčiavimo sistemos pakitimus: anot pranešėjo, ryškiausi pakitimai pastebimi mobiliojo kirčiavimo dūrinių paradigmoje, kai skiemens atstumas tarp kirčiuotojo ir nekirčiuotojo skiemens sumažėjęs (pvz., *akméntašys* – *akméntaši* 3<sup>a</sup> – t. b. *ākmentaši* 3<sup>4a</sup>) ir kai dūriniai (ar apskritai daugiaskiemeniai žodžiai) pereina iš mobiliojo kirčiavimo paradigmos į pastoviojo kirčiavimo paradigmą (pvz., *akméntašys* – *akméntaši* 3<sup>a</sup> → *akméntašis* 1).

Skaityta nemažai pranešimų, skirtų leksikos kontaktų klausimams: nagrinėti skolinių, vardyno, žodžių darybos, semantikos probleminiai aspektai. Ojaras Bušas (Ryga) kalbėjo apie finougrų kilmės skolinius latvių kalboje: remdamasis ankstesniais tyrimais, pranešimo autorius konstatavo, kad dabartinėje latvių kalboje esama apie 600 finougrų kilmės skolinių. Pagal kilmę autorius skyrė tris skolinių grupes: 1) tikrieji finougrų kilmės skoliniai (patikimos etimologijos); 2) galimi finougrų kilmės skoliniai; 3) sunkiai tikėtini finougrų kilmės skoliniai, nors kai kurių tyrėjų etimologizuoti kaip finougrizmai. Agnija Platacė (Ryga) atskleidė anglų kalbos skolinių

(anglicizmų) latvių ir norvegų pokario spaudoje (nuo 1946 m.) ypatumus. Pranešimo autorė nustatė, kad anglicizmų vartojimas norvegų pokario spaudoje kur kas ankstesnis nei latvių – pastarojoje anglicizmų antplūdis ypač žymus tik nuo 1980 m. Pranešėja taip pat dėmesio skyrė adaptuotoms ir neadaptuotoms skolinių formoms: pastarųjų keletą metų latvių periodikoje neadaptuotų formų padaugėjo, nevengiama šalia skolinio originalios formos skliausteliuose pateikti latviškus skolinių atitikmenis, kas beveik visai neįprasta norvegų spaudoje. Santeri Junttila (Helsinkis) nagrinėjo baltų ir finų kalbų kontaktų klausimą. Pranešėjas atkreipė dėmesį, kad baltizmų daug finų, samių, mordvių kalbose, tačiau tik keletas finizmų esti baltų kalbose, tad pranešime svarstyta, kada, kiek ir kokios įtakos finų kalboms turėjo baltų kalbos. L. Baluodė (Ryga, Helsinkis) ir O. Bušas (Ryga) analizavo kai kuriuos finougrų kilmės latvių kalbos toponimus: pranešėjai diskutavo dėl vietovardžių su *Pu-/Pū-*, pateikiamų pasirodysiančiame naujausiame *Latvijos vietovardžių žodyno* tome, kilmės. P. Vanagas (Stokholmas, Ryga) aptarė vardažodžių darybą ankstyvuojančiu rašytiniu latvių kalbos periodu (16–17 a.). Pranešėjas pristatė vardažodžių darybos sistemą (dūrybą ir derivaciją), specialų dėmesį skyrė skoliniam iš senosios rusų, senosios vokiečių žemaičių kalbų, taip pat neva paskolintiems darybos modeliams ir priemonėms. Aurelija Usnienė ir Erika Jasionytė (Vilnius) lygino lietuvių ir švedų kalbų *gauti* tipo

veiksmožodžių (lie. *gauti* ir *tekti* bei šv. *fā*) semantiką: pranešėjos nustatė, kad *gauti* tipo veiksmožodžių semantinio kitimo modeliai abiejose kalbose panašūs – iš leksinių posesyvumo reikšmių lygmens analizuotų veiksmožodžių semantinė struktūra pereina į modalinių reikšmių lygmenį, o iš pastarojo (švedų labiau, o lietuvių menčiau) plečiasi gramatinių reikšmių lygmens link.

Keletas pranešimų skirta sintaksės problemoms: Valgerður Bjarnadóttir (Stokholmas) analizavo netiesioginius subjektus (ang. *oblique subjects*) baltų ir skandinavų kalbose. Pirmiausia pranešėja aptarė konstrukcijų su netiesioginiais subjektais diachroninę raidą baltų ir skandinavų kalbose, o paskui lygino netiesioginių subjektų struktūrinę ir funkcines ypatybes dabartinėse lietuvių ir islandų kalbose. Netiesioginių subjektų problematiką tęsė Ilja A. Seržantas (Bergenai, Vilnius), kuris kalbėjo apie beasmenes konstrukcijas su tam tikro tipo predikatais (ang. *semi-subject predicates*), pristatė šių predikatų klases ir skiriamąsias jų morfosintaksines savybes lietuvių, latvių, rusų kalbose. Marja Leinonen (Helsinkis) ir L. Baluodė (Ryga, Helsinkis) nagrinėjo adnominalinių genityvų funkcijas finų ir latvių kalbose. Pranešimo autorės pristatė, kaip aprašomi adnominaliniai genityvai latvių, suomių, estų gramatikose, pateikė konstrukcijų *genetivus definitivus*, *genetivus colorans / interferentiae / colorative* pavyzdžių iš gramatikų, iš šiuolaikinės latvių literatūros ir iš estų kalbos vertimų į suomių ir latvių kalbas. Nicolé Nau

(Poznanė) supažindino su latvių kalbos santykinių sakinių (ang. *relative clauses*) aprašo koncepcija šiuo metu anglų kalba rengiamoje latvių kalbos gramatikoje. Pranešėja paaiškino, kaip santykiniai sakiniai apibrėžiami latvių kalbos gramatikoje ir tipologinėje literatūroje, svarstė, koks teorinis modelis būtų priimtinausias aprašant latvių kalbos santykinius sakinius. Probleminius santykinių sakinių aspektus pranešėja iliustravo gana gausiais latvių kalbos pavyzdžiais. Evidencialumo kategorijai buvo skirtas Joannos Chojnickos (Poznanė) pranešimas: pagrindinį dėmesį pranešėja skyrė leksinėms evidencialumo raiškos priemonėms rašytiniame ir sakytiniame latvių kalbos diskurse. Jaunoji tyrėja pastebėjo, kad, priešingai nei kitose kalbose, latvių kalboje nėra priemonių, skirtų tik evidencialumui reikšti – evidencinė tam tikro leksinio vieneto funkcija priklauso nuo konteksto. Evidencines reikšmes ir galimas jų raiškos priemones pranešimo autorė iliustravo empirine medžiaga.

Pirmąją konferencijos dieną pokalbius apie baltistiką dalyviai tęsė jaukiai vakarieniaudami svetinguose konferencijos organizatoriaus S. Berg-Olseno namuose, o pasibaigus konferencijai galėjo atsipūsti išskylaudami po Oslą. Kitais metais planuojama konferenciją organizuoti Stokholme.

*Erika JASIONYTĖ*  
[erika.jasionyte@gmail.com]

## **DANIELIAUS KLEINO 400 METŲ JUBILIEJUI SKIRTA KONFERENCIJA**

2009 metų birželio 25 dieną Vilniaus universiteto Filologijos fakultete vyko tarptautinė konferencija „Danielius Kleinas ir jo epocha“; skirta Kleino 400-osioms gimimo metinėms ir Lietuvos tūkstantmečiui. Konferencijos komitetą sudarė mokslininkai iš Pizos ir Prahos Karolio universitetų, Lietuvių kalbos instituto, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bei Vilniaus universiteto. Konferenciją rėmė Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcija pagal Lietuvos tūkstantmečio programą ir Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas.

Liane Klein (Greifsvaldo Ernsto Moritzo Arndto universitetas) aptarė svarbesnius Europos kultūros ir istorijos įvykius Kleino gyvenimo laikotarpiu (1609–1666).

Axelis E. Walteris (Osnabriuko universitetas) apžvelgė Karaliaučiaus universiteto profesoriaus Simono Dach (1605–1659) ryšius su Kleinu, lotyniškąją Dach dedikaciją Kleino gramatikoje ir jo bažnytinių giesmių vertimus, patekusius į Kleino 1666 metų giesmyną.

Reginos Koženiauskiėnės (Vilniaus universitetas) pranešime nagrinėta Danieliui Kleinui skirta Karaliaučiaus universiteto iškalbos ir poetikos profesoriaus Jokūbo Reicho dedikacija, Vilhelmo Martinio epigrama ir apsidraudimo nuo piktavalių kritikų topai.

Ilja Lemeškinas (Prahos Karolio universitetas) aptarė Matoušo Benešovskio teiginius apie lietuvių kalbą čekų kalbos etimologijos žodyne (1587).